

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

**NORSK
GENRESSURSSENTER**
genressurser.no

Status for rasene omfattet av «Produksjonstilskudd for bevaringsverdige husdyrraser» 2019

Grunnlagstall og problemstillinger fra Norsk genressurssenter

NIBIO RAPPORT | VOL. 6 | NR. 55 | 2020

Nina Sæther og Anna Holene

Norsk genressurssenter/Avdeling for arealundersøkelser, Div for kart og statistikk

TITTEL/TITLE

Status for rasene omfattet av «Produksjonstilskudd for bevaringsverdige husdyrraser» 2019

FORFATTER(E)/AUTHOR(S)

Nina Sæther og Anna Holene

DATO/DATE:	RAPPORT NR./ REPORT NO.:	TILGJENGELIGHET/AVAILABILITY:	PROSJEKTNR./PROJECT NO.:	SAKSNR./ARCHIVE NO.:
30.03.2020	6/55/2020	Åpen	792010	17/00404
ISBN:	ISSN:	ANTALL SIDER/ NO. OF PAGES:	ANTALL VEDLEGG/ NO. OF APPENDICES:	
978-82-17-02558-0	2464-1162	31		

OPPDRAUGSGIVER/EMPLOYER:

Norsk genressurscenter/NIBIO

KONTAKTPERSON/CONTACT PERSON:

Nina Sæther

STIKKORD/KEYWORDS: Bevaringsverdige husdyrraser,
produksjonstilskudd,

Endangered breeds, animal genetic resources

FAGOMRÅDE/FIELD OF WORK:

Husdyr genetiske ressurser

Animal genetic resources

SAMMENDRAG/SUMMARY:

Rapporten gir status for husdyrrasene som er med i Produksjonstilskudd for bevaringsverdige husdyrraser. Rapporten trekker fram aktuelle problemstillinger for utviklingen av disse rasene. Alle de aktuelle rasene viser en økende trend, samtidig som hver art har ulike problemstillinger som det kan være aktuelt å få mer kunnskap om for å opprettholde den positive trenden.

LAND/COUNTRY:

Norge

FYLKE/COUNTY:

Viken

KOMMUNE/MUNICIPALITY:

Ås

STED/LOKALITET:

Ås

GODKJENT /APPROVED

Hildegunn Norheim

NAVN/NAME

PROSJEKTLEDER /PROJECT LEADER

Nina Sæther

NAVN/NAME

NIBIONORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Forord

Norge har 39 nasjonale husdyrraser fordelt på ti arter. Av de 39 nasjonale rasene er 28 regnet som bevaringsverdige, dvs at de er truet eller kritisk truet. For storfe, sau, geit og hest gis det produksjonstilskudd til 16 nasjonale raser gjennom Produksjonstilskudd for bevaringsverdige husdyrraser. For å kunne måle effekten av denne tilskuddsordningen er det viktig å følge med på utviklingen av status for disse rasene. Denne rapporten har som mål å være et egnet verktøy i dette arbeidet ved å gi gode og relevante grunnlagstall og problemstillinger vedrørende husdyrrasene som er inkludert i «Produksjonstilskudd for bevaringsverdige husdyrraser».

Ås, 30.03.20

Nina Sæther

Fagleder Norsk genressurscenter

Innhold

Sammendrag	5
1 Status for de bevaringsverdige storferasene	7
1.1 Kommentarer til populasjonsstatus for de bevaringsverdige storferasene	10
1.2 Kommentarer til produksjonstilskudd til bevaringsverdige storferaser.....	12
1.2.1 Mange begynner og mange slutter med bevaringsverdige storferaser.....	14
1.2.2 Flere ammekyr enn melkekyr av de bevaringsverdige storferasene	15
1.2.3 Hvordan påvirker andre tilskuddsordninger de bevaringsverdige storferasene?.....	17
2 Status for kystgeita og de bevaringsverdige sauerasene	18
2.1 Kommentarer til populasjonsstatus for kystgeita og de bevaringsverdige sauerasene.....	19
2.2 Kommentarer til Produksjonstilskudd til bevaringsverdige saueraser og kystgeit.	20
2.2.1 Kystgeita øker i antall, men færre søker om produksjonstilskudd for rasen	20
2.2.2 Stor differanse mellom antall søyer registrert i produksjonstilskudd til bevaringsverdige saueraser antall søyer med låst rasekode i Sauekontrollen	21
3 Status 2019 for dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest.....	24
3.1 Kommentarer til populasjonsstatus for dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest.....	25
3.2 Kommentarer til produksjonstilskudd til dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest.	26
3.2.1 Positiv utvikling kan trues av ny økonomisk krise etter koronautbruddet	26
3.2.2 Differanse mellom antall unghester registrert i produksjonstilskudd til bevaringsverdige husdyrraser og antall unghester beregnet fra antall fødte føll.....	27
4 Tabell over norske husdyrraser og deres grad av truethet.....	30

Sammendrag

Det overordnede inntrykket er at utviklingen går i riktig retning ved at antall dyr og besetninger med de bevaringsverdige husdyrrasene¹ øker eller holder seg stabilt. Dette gjelder alle artene som er omtalt i dette notatet; storfe, sau, geit og hest. Da både antall husdyr og antall bønder ellers i landbruket går ned, styrker dette grunnlaget for å si at det er en positiv utvikling for de bevaringsverdige husdyrrasene.

I Norge er 17 av de nasjonale småfe-, storfe- og hesterasene i landbruket regnet som bevaringsverdige.

For de bevaringsverdige storferasene gjelder spesielt:

- Produksjonstilskuddet til bevaringsverdige storferaser er et viktig tiltak for den positive utviklingen for disse rasene. Økning i tilskuddet sammenfaller med økning i antall bevaringsverdige kyr (se fig 5). Dette sannsynliggjør at tilskuddet har positiv effekt på dyretallet.
- De bevaringsverdige storferasene er overrepresentert på garder med små og mellomstore besetninger, setring, utmarksbeite, økologisk drift og de som driver med lokal foredling av melk. Virkemidler som understøtter disse forholdene vil som sideeffekt også kunne bidra positivt for de bevaringsverdige rasene.
- Et produksjonssystem basert på de bevaringsverdige storferasene kan bidra til økt bruk av utmarksbeite, opprettholde kulturlandskapet, styrke landbrukets produksjon av økosystemtjenester og lokal næringsutvikling. Drift med bevaringsverdige storferaser kan således være en viktig faktor i å nå det landbrukspolitiske målet om landbruk over hele landet. Slik drift kan gi grunnlag for omlegging til et produksjonssystem med økt beitebruk og redusert fare for overproduksjon selv om dyretallet opprettholdes eller økes da rasene gir lavere produksjon av melk og kjøtt enn produksjon med de mer vanlige og høgproduktive rasene.
- En stadig økende andel av de bevaringsverdige storferasene holdes som ammekyr. Fram til 2016 var det flest melkekyr, men i 2019 var andelen ammekyr steget til 56 %. Det kan være av interesse å skaffe mer kunnskap om hvilke konsekvenser det har for de bevaringsverdige storferasenes egenskaper og kunnskapen knyttet til drift med disse at en økende andel av kyrne står i ammekubesetninger, gjennom f.eks. en utredning eller et forskningsprosjekt.
- En enkel studie av antall nye besetninger og besetninger som slutter med bevaringsverdige storferaser viser at det er stor gjennomtrekk; det kommer mange nye og det slutter nesten like mange. Dette utgjør en risiko for tap av kompetanse til å drive med disse rasene og for nedgang i antall besetninger/dyr hvis det ikke kommer nye produsenter som erstatter de mange som slutter, men også et potensial for større økning hvis færre slutter med disse rasene. Det kan være av interesse å skaffe mer kunnskap om hvorfor mange slutter, f.eks. gjennom en utredning eller et forskningsprosjekt.

For de bevaringsverdige sauerasene gjelder spesielt:

- 2019 var det første året ingen av de norske sauerasene ble regnet som kritisk truet. Dette er en viktig milepæl i bevaringsarbeidet. Seks av de tolv nasjonale sauerasene er fortsatt truet, men rasene fortsetter å øke i antall så det ser ut til at tiltakene som settes inn for å sikre disse rasene for framtida virker.
- Det er stor differanse mellom antall søyer registrert i produksjonstilskudd til bevaringsverdige saueraser og antall søyer med låst rasekode i Sauekontrollen. Det var 21 883 søyer registrert i produksjonstilskudd til bevaringsverdige saueraser, mens 9 285 søyer av bevaringsverdig saueraase var registrert med låst rasekode i Sauekontrollen. Det kan være av interesse å finne årsaken til denne store differansen, f.eks. gjennom en utredning eller et forskningsprosjekt. Saken er nærmere forklart på side 21.

---

¹ En bevaringsverdig husdyrrase er en rase som både er nasjonale og truet, nærmere definisjon finnes her::

<https://www.nibio.no/tema/mat/husdyrgenetiske-ressurser/bevaringsverdige-husdyrraser?locationfilter=true>

For de bevaringsverdige hesterasene gjelder spesielt:

- Det har vært en årlig økning på snaut 15 % (ca 70 stk) i antall unghester som får Tilskudd til bevaringsverdige hesteraser i de tre årene ordningen har eksistert. I samme periode har det vært omtrent tilsvarende økning i antall fødte føll. Dette er svært positive tall for de nasjonale hesterasene som fortsatt er regnet som kritisk truet og i perioden 2007-2015 hadde en sammenhengende nedgang på over 50 % i antall årlig fødte føll. Denne nedgangen er i hovedsak forklart med finanskrisa i 2008.
- Økningen i antall fødte føll de siste to-tre årene antas å ha sammenheng med de ulike tiltakene som er iverksatt både over jordbruksavtalen (Produksjonstilskudd til bevaringsverdige hesteraser) og av avlsorganisasjonene i samarbeid med sine respektive sentra og Norsk hestesenter.
- En ny økonomisk krise som følge av korona-pandemien er ventet å bli svært utfordrende for de nasjonale hesterasene. Det kan derfor vurderes om det er hensiktsmessig å sette inn ekstra tiltak nå for å støtte opp under den positive trenden som har vært for dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest de siste tre-fem årene.

1 Status for de bevaringsverdige storferasene

Tabell 1. Antall avlskyr av de bevaringsverdige storferasene 2011-2019. Kilde: Kuregisteret (Norsk genressurscenter).

	Sidet trønderfe og nordlandsfe	Vest- landsk fjordfe	Telemarkfe	Vestlandsk raudkolle	Dølafe	Østlandsk rødkolle	Totalt antall avlskyr
2011	1016	426	333	130	121	129	2155
2012	1135	456	301	119	130	166	2307
2013	1191	555	276	128	133	199	2482
2014	1468	561	298	146	157	222	2852
2015	1556	692	339	139	188	303	3217
2016	1655	717	380	153	223	356	3484
2017	1657	775	354	155	240	402	3583
2018	1776	823	387	183	258	452	3879
2019	1733	930	435	209	285	452	4044

Tabell 2. Antall besetninger med bevaringsverdige storferasene 2011-2019. Kilde: Kuregisteret (Norsk genressurscenter).

	Sidet trønderfe og nordlandsfe	Vestlandsk fjordfe	Telemarkfe	Vestlandsk raudkolle	Dølafe	Østlandsk rødkolle	Totalt antall besetninger
2011	263	96	98	47	45	24	573
2012	276	105	83	49	47	24	584
2013	277	111	81	46	49	31	595
2014	309	117	94	49	51	45	665
2015	304	139	98	49	53	49	692
2016	306	138	100	53	65	51	713
2017	320	152	113	46	63	57	751
2018	328	158	114	53	61	57	771
2019	329	176	110	55	67	58	795

Tabell 3. Utviklingen av antall besetninger, kyr og okser fra produksjonstilskudd for bevaringsverdige husdyrraser i perioden 2011 - 2019. Kilde: Produksjonstilskuddsordningen, Landbruksdirektoratet.

År	Antall tilskuddsberettigede besetninger	Antall tilskuddsberettigede kyr	Antall tilskuddsberettigede okser
2011	505	2382	237
2012	503	2380	259
2013	525	2468	237
2014	481	2389	238
2015	487	2312	221
2016	513	2769	238
2017	562	3407	358
2018	595	3637	353
2019	686	4029	471

Tabell 4. Antall nye besetninger og antall besetninger som har sluttet i 2019 og endring i antall besetninger mellom 2018 og 2019. Kilde: Kuregisteret (Norsk genressurscenter)

Rase	Antall nye besetninger i 2019	Antall besetninger som har sluttet i 2019	Endring i antall besetninger
STN	51	50	1
DF	13	7	6
VFF	36	18	18
VR	6	4	2
TF	16	20	-4
ØR	6	5	1
SUM	128	104	24

Tabell 5. Antall nye besetninger med STN og vestlandsk fjordfe i 2019 fordelt på om de er melke- eller ammekubesetninger. Kilde: Kuregisteret (Norsk genressurscenter)

Rase	Antall nye besetninger totalt.	Antall nye besetninger i Kukontrollen (melkebesetninger).	Antall nye besetninger i Storfekjøttkontrollen eller manuelt registrert i Kuregisteret (ammekubesetninger).
STN	51	26	25
VFF	36	21	15

Tabell 6 . Antall besetninger som har sluttet med STN og vestlandsk fjordfe i 2019 fordelt på om det er melke- eller ammekubesetninger. Kilde: Kuregisteret (Norsk genressurscenter)

Rase	Antall besetninger totalt som har sluttet	Antall besetninger i Kukontrollen (melkebesetninger) som har sluttet.	Antall besetninger i Storfekjøttkontrollen eller manuelt registrert i Kuregisteret som har sluttet (ammekubesetning).
STN	50	30	20
VFF	18	7	11

Tabell 7 . Antall kyr i nye besetninger og i besetninger som har sluttet med enten sidet trønderfe og nordlandsfe (STN) eller vestlandsk fjordfe (VFF) i 2019 og andelen av disse besetningene som har 1-2 kyr av enten STN eller VFF.

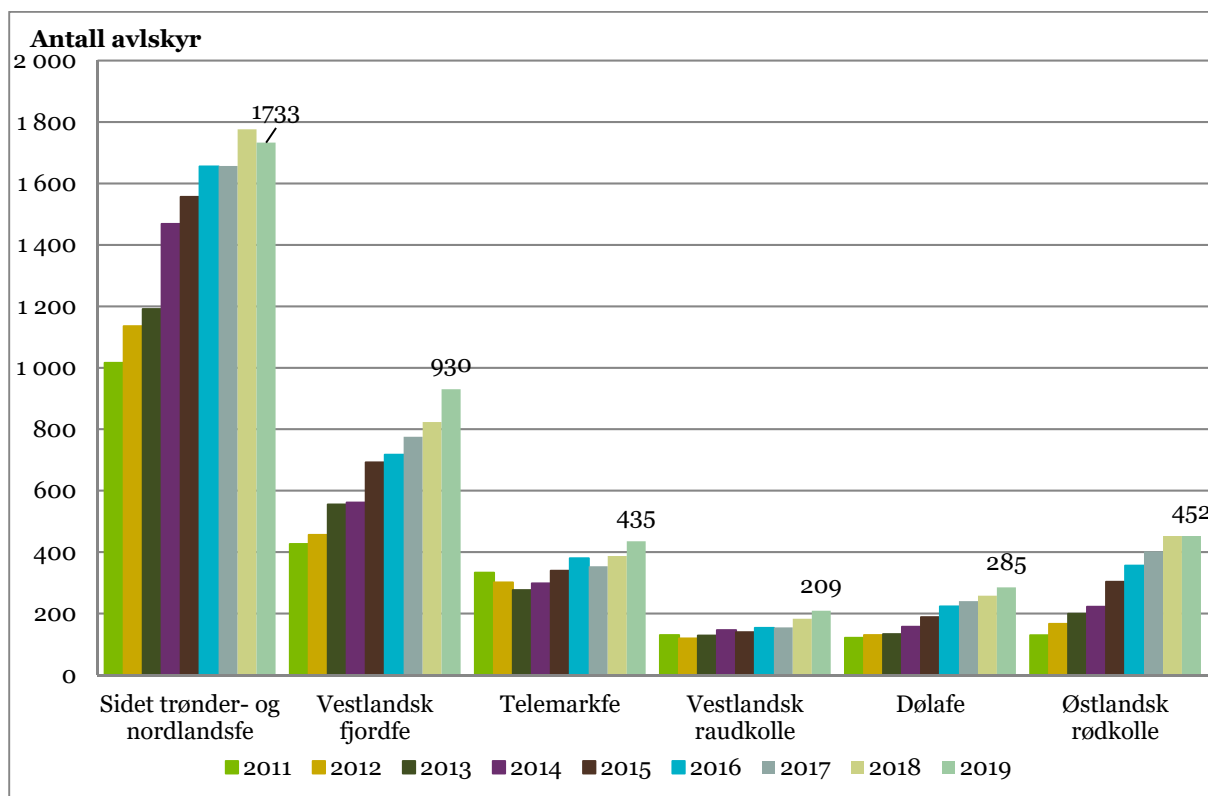
Rase	Totalt antall kyr i besetninger som har sluttet	Andel besetninger som har sluttet som har 1-2 kyr	Totalt antall kyr i de nye besetningene.	Andel nye besetninger som har 1-2 kyr med
STN	89	84 %	115	92 %
VFF	29	78 %	84	63 %

Tabell 8. Antall ammekyr og melkekyr av de bevaringsverdige storferasene, samlet for alle raser 2011-2019, data for 2017 mangler. Antall melkekyr er beregnet ut fra antall avlskyr av de bevaringsverdige storferasene som er registrert i Kukontrollen. Tilsvarende er antall ammekyr beregnet ut fra antall avlskyr av de bevaringsverdige storferasene som er registrert i Storfekjøttkontrollen pluss de avlskyrne av de bevaringsverdige storferasene som verken er registrert i Kukontrollen eller Storfekjøttkontrollen, men som registreres direkte inn i Kuregisteret.

	ammekyr	melkekyr
2011	491	1 664
2012	611	1 697
2013	728	1 755
2014	1 083	1 769
2015	1 443	1 777
2016	1 708	1 776
2018	2 212	1 667
2019	2 272	1 772

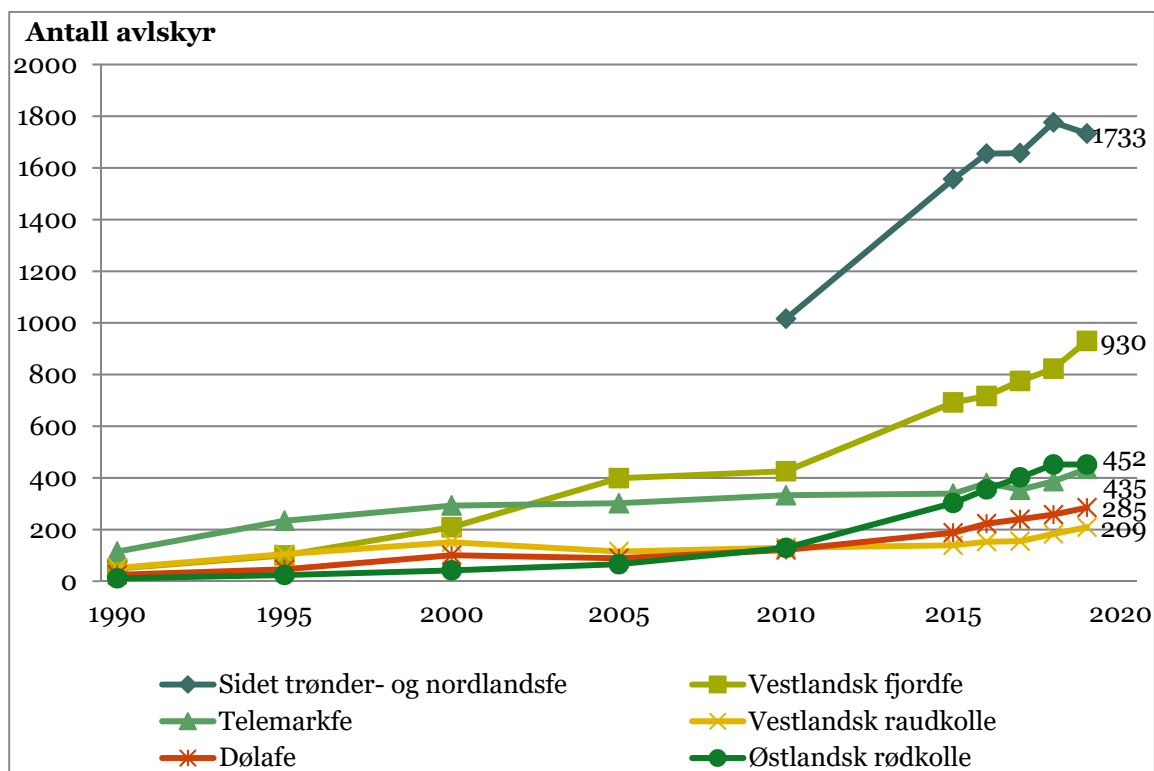
1.1 Kommentarer til populasjonsstatus for de bevaringsverdige² storferasene

- Totalt er det registrert 165 flere kyr i Kuregisteret i 2019 enn året før, dette er en økning på ca 4 %, se tabell 1.
- Dølafe og vestlandsk raudkolle er fortsatt i kategorien kritisk truet, dvs færre en 300 avlskyr, med sine hhv 285 og 209 avlskyr, se tabell 1 og figur 1.
- De fire andre rasene, sidet trønderfe og nordlandsfe (STN), vestlandsk fjordfe, telemarkfe og østlandsk rødkolle er alle i kategorien truet, dvs at de har mellom 300 og 3 000 avlskyr, se tabell 1 og figur 1.
- STN og østlandsk rødkolle har enten har en liten nedgang (STN har en nedgang på 0,2 %) eller akkurat like mange kyr (østlandsk rødkolle) i 2019 som i 2018, se tabell 1 og figur 1.
- De fire rasene vestlandsk fjordfe, telemarkfe, dølafe og vestlandsk raudkolle har en prosentvis økning på mellom 10 % (dølafe) og 14 % (vestlandsk raudkolle) fra 2018 til 2019, se tabell 1 og figur 1.
- Det er en svak økning på 24 besetninger, som tilsvarer 3 %, med bevaringsverdige storferaser fra 2018 til 2019, se tabell 2 og figur 3.

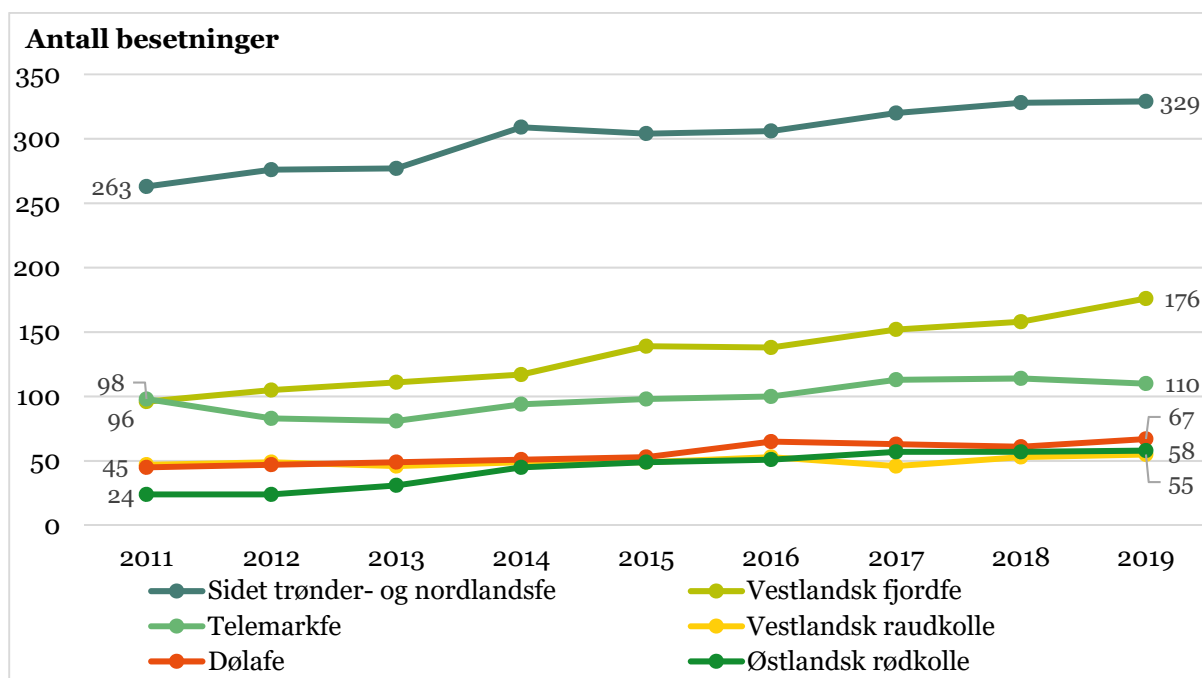

Figur 1. Utviklingen av antall avlskyr av de bevaringsverdige storferasene 2011-2019. Kilde: Kuregisteret (Norsk genressurssenter)

² En bevaringsverdig husdyrrase er en rase som både er nasjonale og truet. Definisjonen av en nasjonale og en truet/kritisk truet husdyrrase finnes her: <https://www.nibio.no/tema/mat/husdyrgenetiske-ressurser/bevaringsverdige-husdyrraser?locationfilter=true>

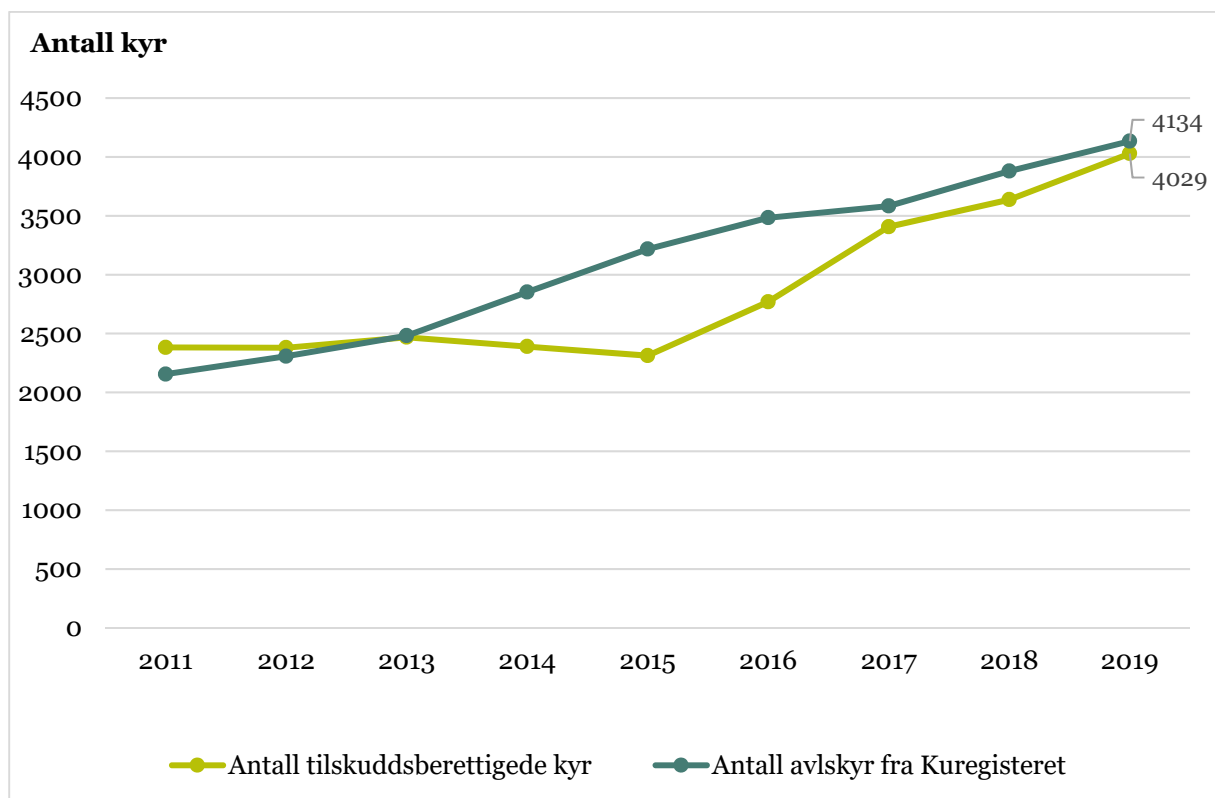
Figur 2. Utviklingen av antall avlskyr av de bevaringsverdige storferasene i Norge 1990-2015 i femårsintervaller, deretter årlige observasjoner fram til 2019. Sidet trønderfe og nordlandsfe kom med i Kuregisteret først i 2010. I 1990 var det registrert 49 avlskyr av vestlandsk fjordfe, 115 avlskyr av telemarkfe, 52 avlskyr av vestlandsk rødkolle, 25 avlskyr av dølafe og 11 avlskyr av østlandsk rødkolle. Kilde: Kuregisteret (Norsk genressurscenter).

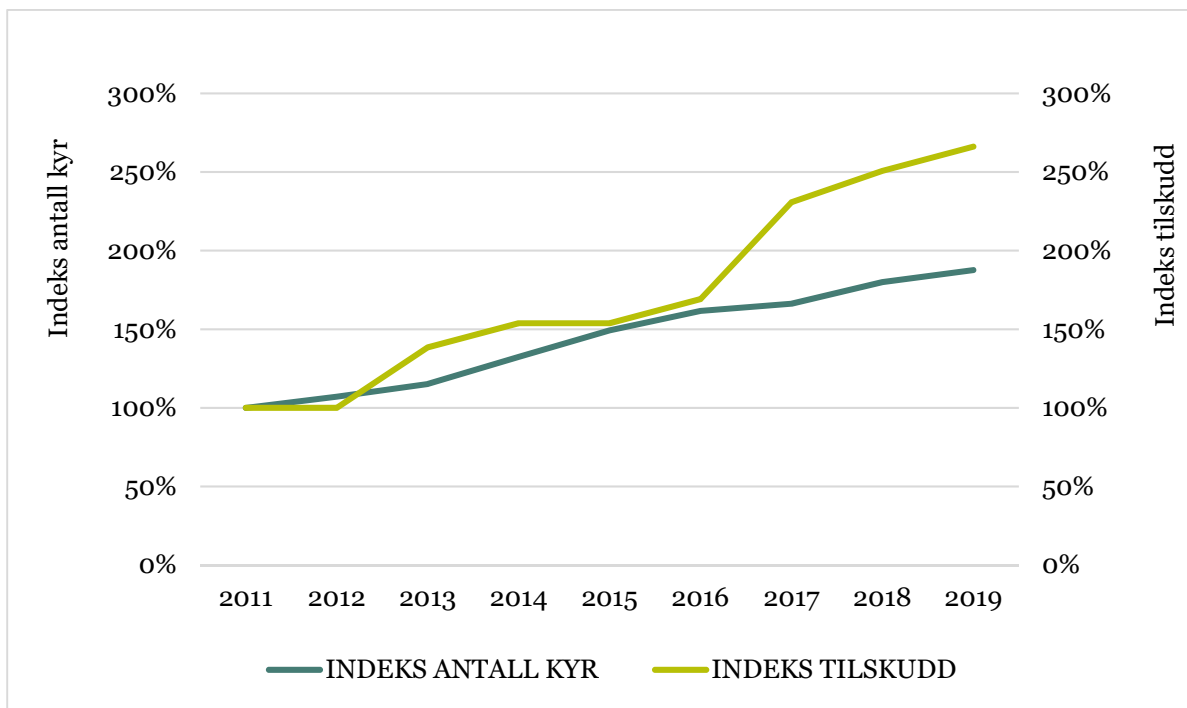
Figur 3. Antall besetninger med bevaringsverdige storferaser 2011-2019. Kilde: Kuregisteret (Norsk genressurscenter)

1.2 Kommentarer til produksjonstilskudd til bevaringsverdige storferaser.

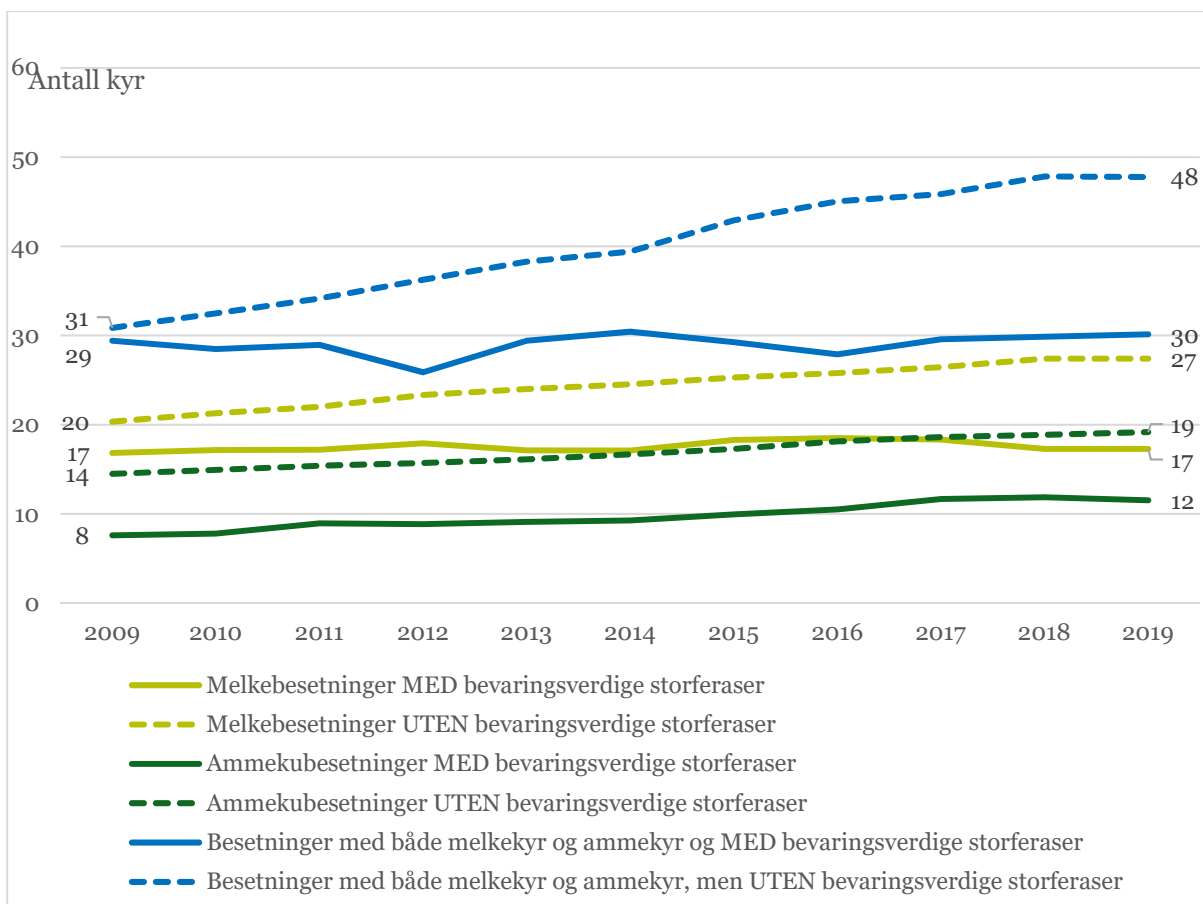
- Antall kyr, okser og besetninger fra produksjonstilskudd til bevaringsverdige storferaser øker jevnt med en økning på hhv 69 %, 98 % og 43 % de siste fem årene (2014-2019), se tabell 3.
- Antall kyr registrert i Kuregisteret og antall kyr som får produksjonstilskudd til bevaringsverdig husdyrrase stemmer godt overens, se figur 4. Dette er i motsetning til for de bevaringsverdige sauerasene (se eget avsnitt om dem på side 21).
- Økning i tilskuddet til bevaringsverdige storferaser sammenfaller med økning i antall bevaringsverdige kyr, se figur 5.
- Størrelsen på besetningene der du finner de bevaringsverdige storferasene har hatt en mindre økning de siste ti åra enn besetninger som ikke har disse rasene, det gjelder både ammeku- og melkekubesetninger, se figur 6.

Figur 4. Antall avlskyr fra Kuregisteret og antall kyr fra produksjonstilskudd til bevaringsverdige storferaser 2011-2019. Kilde: Kuregisteret og Produksjonstilskuddsordningen, Landbruksdirektoratet.

Figur 5. Utvikling av antall bevaringsverdige avlskyr og tilskudd til bevaringsverdig storferaser med 2011 som utgangspunkt. Tilskuddet er indekxregulert, men ikke inflasjonsjustert. Kilde: Landbruksdirektoratet og Kuregisteret (Norsk genressurscenter).

Figur 6. Størrelser på besetninger med og uten bevaringsverdige storferaser i ulike produksjonssystemer 2009-2019. Tall fra Produksjonstilskudd i jordbruket, Landbruksdirektoratet.

1.2.1 Mange begynner og mange slutter med bevaringsverdige storferaser

Tabell 2 og 4-7.

Det er stor gjennomtrekk av besetninger med bevaringsverdige storferaser, ca 15 % av besetningene enten sluttet eller begynte i 2019.

Dette utgjør en risiko for tap av kompetanse til å drive med disse rasene og for nedgang i antall besetninger/dyr hvis det ikke kommer nye produsenter som erstatter de mange som slutter, men også et potensial for større økning hvis færre slutter med disse rasene. Det kan være av interesse å skaffe mer kunnskap om hvorfor mange slutter, f.eks. gjennom en utredning eller et forskningsprosjekt.

I 2019 var det registrert 795 besetninger i Kuregisteret, en framgang på 24 besetninger (3 %) fra året før, se tabell 2. I dette tallet ligger at det var 128 nye besetninger og 104 besetninger som sluttet i 2019, se tabell 4. Dette siste betyr at det var ca 15 % av besetningene som enten sluttet eller begynte i 2019.

Produksjonsform og besetningsstørrelse på besetninger som begynner eller slutter

- Det er sett på produksjonsformen og antall kyr av bevaringsverdige storferaser i besetningene som enten sluttet eller begynte i 2019. Besetninger med enten sidet trønderfe og nordlandsfe (STN) eller vestlandsk fjordfe (VFF) ble valgt som «case». Resultatet viser:
  - Det er omtrent likt fordelt mellom melkeku- og ammekubesetninger både blant nye besetninger og besetninger som slutter med STN og VFF, se tabell 5 og tabell 6.
  - Langt de fleste (mellom 63 % og 92 %) av besetningene som begynner eller slutter med STN eller VFF har 1-2 kyr av de disse to rasene, se tabell 7.

1.2.2 Flere ammekyr enn melkekyr av de bevaringsverdige storferasene

En stadig økende andel av de bevaringsverdige storferasene holdes som ammekyr. Fram til 2016 var det flest melkekyr, i 2019 var andelen ammekyr steget til 56 %, se tabell 8 og figur 7.

Det er tydelig at økningen i antall dyr av de bevaringsverdige storferasene i hovedsak skjer ved å bruke dem i ammekuproduksjon. Det er positivt at «gamle gener» finner nye markeder og bruksmuligheter og slik bidrar til å sikre disse rasene for ettertida. Når rasenes hovedproduksjonsform endres, kan det imidlertid være relevant å se på hvilke konsekvenser bruksendringen har for rasenes egenskaper og kunnskapen knyttet til drift med disse rasene.

1.2.2.1 Mulige problemstillinger knyttet til at det er flest ammekyr

Genetisk endring mot lavere melkeproduksjon og større dyr

Det har i lang tid vært uttrykt bekymring fra flere rase- og avslag for utviklingen. Det har blant annet vært pekt på at rasene genetisk kan endre seg i retning av 1) lavere melkeproduksjon (da en ikke får registrert årsavdrått i kg melk på ammekyr) og 2) økt levendevekt (fordi kg kjøtt kan være et viktig avlsmål i ammekuproduksjonen). Et sentralt argument mot disse bekymringene er at avlsarbeidet i disse rasene som har så små populasjoner først og fremst har fokus på å minimere innavlsøkningen. Det viktigste tiltaket for å minimere innavlsøkningen er å bruke mange hanndyr i avl (både gards- og seminokser) som igjen fører til en lav seleksjonsintensitet og en langsom genetisk endring i populasjonene. Dette kombinert med storfeets lange generasjonsintervall tilsier at en eventuell genetisk endring i populasjonene som følge av at rasene nå i hovedsak brukes som ammekyr vil ta lang tid. Det kan også argumenteres mot disse bekymringene at selv i ammekuproduksjon kan det til en viss grad selekteres for god melkeproduksjonsevne gjennom å registrere ammekalvene(s) tilvekst. Videre vil seleksjon for økt melkeavdrått i melkeproduksjonssystemer også kunne føre til økt levendevekt på rasene dersom det ikke samtidig korrigeres for levendevekt.

Bortfall av viktig kompetanse

En annen problemstilling knyttet til at færre driver med melkekyr basert på de bevaringsverdige storferasene er bortfall av kompetanse. Siden det etablerte rådgivingsapparatet i landbruket ofte har mangelfull kompetanse på drift med disse rasene, finnes kunnskapen om melkeproduksjon basert på disse rasene i hovedsak hos bøndene selv. Da kan kunnskap om drift med melkeproduksjon basert på disse rasene gå tapt etter hvert som det blir færre som holder denne kunnskapen i hevd.

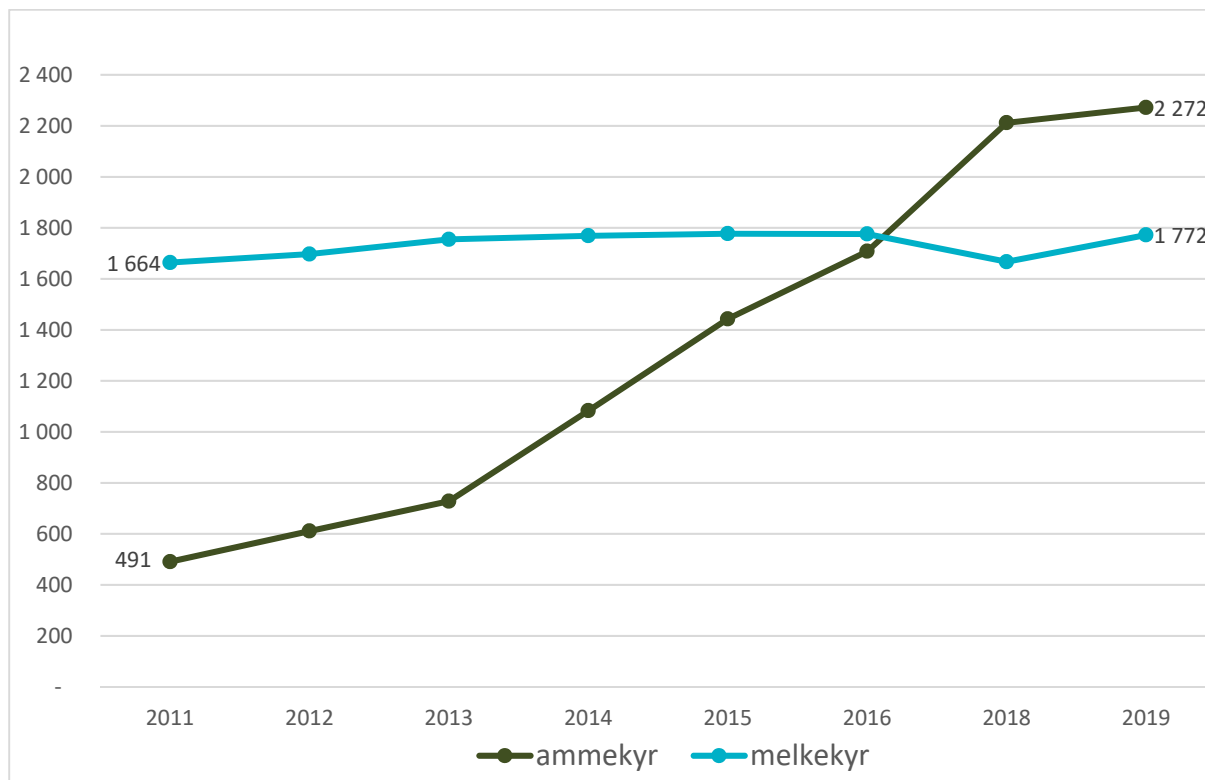
Vanskelig med utveksling av avlsdyr fra ammekuproduksjon til melkekuproduksjon

Alle de bevaringsverdige storferasene har så små populasjoner at det er viktig at flest mulig av dyra brukes i avl. Det er også viktig at hver rase holdes som en samlet avlspopulasjon og ikke deles opp i to subpopulasjoner; en ammekupopulasjon og en melkekupopulasjon. Da driftsformene er så forskjellige kan det være utfordringer å utveksle avlsdyr mellom ammekubesetninger og melkekubesetninger, spesielt kan det være problematisk å hente kviger og gardsokser fra ammekubesetninger til melkekubesetninger.

Kalver som vokser opp som ammekalv kan bli lite handtert av mennesker fordi de passes godt på av mor si og får både rikelig med mat og omsorg av henne. Slike kalver blir ofte sky og kan bli vanskelige å få så tamme som ei melkeku eller en gardsokse bør være. Videre har kviger som går med mor si ofte så sterk fôrtilgang (i form av fri tilgang på melk) ved kjønnsmodning at det ansettes mer fettvev i forhold til jurvev sammenlignet med om kviga fikk en mer restriktiv fôring som hun ville gjort i en melkekubesetning i denne perioden. Dette vil kunne virke negativt inn på melkeproduksjonspotensiale når kviga blir voksen ku.

I flere år har det vært fremmet forslag om å differensiere produksjonstilskuddet til de bevaringsverdige storferasene med en høyere tilskuddssats til melkekyrne. Dette forslaget har ikke vunnet fram i jordbruksforhandlingene.

Det kan være av interesse å skaffe mer kunnskap om hvilke konsekvenser det har for de bevaringsverdige storferasenes egenskaper, og kunnskapen knyttet til drift med disse, at en stadig økende andel (56 % i 2019) av kyrne står i ammekubesetninger. Dette kan f.eks. gjøres gjennom en utredning eller et forskningsprosjekt.

Figur 7. Antall ammekyr og melkekyr av de bevaringsverdige storferasene, samlet for alle raser 2011-2019, data for 2017 mangler. Antall melkekyr er beregnet ut fra antall avlskyr av de bevaringsverdige storferasene som er registrert i Kukontrollen. Tilsvarende er antall ammekyr beregnet ut fra antall avlskyr av de bevaringsverdige storferasene som er registrert i Storfekjøttkontrollen pluss de avlskyrne av de bevaringsverdige storferasene som verken er registrert i Kukontrollen eller Storfekjøttkontrollen, men som registreres direkte inn i Kuregisteret.

1.2.3 Hvordan påvirker andre tilskuddsordninger de bevaringsverdige storferasene?

De bevaringsverdige storferasene finner du ofte

1. **i de små og mellomstore besetningene.** Alle tiltak som tilgodeser besetninger på 30 kyr eller mindre vil dermed komme de bevaringsverdige storferasene til gode.
  - Besetninger som har bevaringsverdige storferaser er i snitt på ca 30 kyr, dette tallet har vært stabilt de siste ti årene. Gjennomsnittlig besetningsstørrelse for kyr generelt i Norge har i samme periode økt fra ca 30 kyr til 48. Se hhv heltrukken blå og stiplet blå linje i **Figur 6**.
2. på gårdsbruk som **setrer**. Agri Analyse sin rapport «Færre og større melkebruk – hva skjer med seterdrifta?»³ fra 2020 viser at 12 % av de som drev med seterdrift også har bevaringsverdige storferaser i besetningen sin.
3. på gårdsbruk som får tilskudd til bruk av **utmarksbeite**. Ca 80 % av besetningene som har bevaringsverdige storferaser får tilskudd til bruk av utmarksbeite. Landssnittet for andre storfebesetninger ligger på ca 60 %.
4. på gårdsbruk som driver med **økologisk** husdyrbruk. Ca 20 % av besetningene som har bevaringsverdige storferaser får tilskudd til økologisk husdyrhold. Landssnittet for andre storfebesetninger ligger på ca 5 %.
5. på gårdsbruk som driver med **lokal foredling av melk**. Ca 12 % av besetningene som har bevaringsverdige storferaser får tilskudd til bruk av utmarksbeite. Landssnittet for andre storfebesetninger ligger på ca 1 %.

Påstandene i pkt 2, 3 og 4 er basert på tall fra Landbruksdirektoratets Produksjonstilskudd i jordbruket i 2018. Det er brukt 2018-tall da de endelige tallene for 2019 ikke var klare da dette ble skrevet.

---

³ <https://www.agrianalyse.no/getfile.php/135321-1581335139/Dokumenter/Dokumenter%202020/Rapport%203-seter%20til%20web.pdf>

2 Status for kystgeita og de bevaringsverdige sauerasene

Tabell 9. Utviklingen av antall rasegodkjente avlssøyer/avlsgreiter av de bevaringsverdige sauerasene og kystgeit registrert i Sauekontrollen og Ammegeitkontrollen med låst rasekode fra 2015 til 2019. Kilde: Animalia

	Dala	Rygja	Steigar	Gammelnorsk spælsau	Grå trønder	Fuglestad-brogete	Blæset	Norsk kystgeit
2015	555	1 869	87	4 678	938	388	545	
2016	843	2 662	138	7 068	1 393	480	819	313
2017	607	1 671	193	11 974	1 340	499	1 544	379
2018	728	2 143	271	15 784	1 795	645	2 057	388
2019	870	2 361	520	18 613	2 036	694	2 804	477

Tabell 10. Utviklingen av antall besetninger, søyer og værer fra produksjonstilskudd for bevaringsverdige husdyrraser i perioden 2017 - 2019. Kilde: Produksjonstilskuddsordningen, Landbruksdirektoratet.

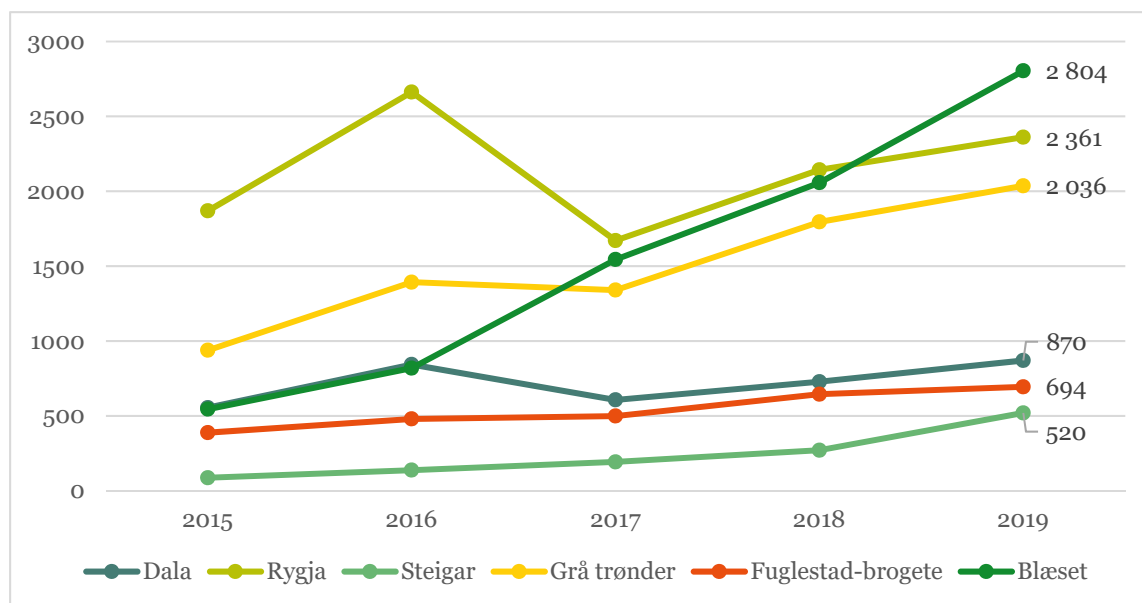
	2017	2018	2019
Antall tilskudsberettigede besetninger	1 093	1 374	1 106
Antall tilskudsberettigede søyer	24 825	30 153	21 883
Antall tilskudsberettigede værer	1 343	1 817	1 383

Tabell 11. Utviklingen av antall kystgeiter og besetninger fra produksjonstilskudd for bevaringsverdige husdyrraser i perioden 2017 - 2019. Kilde: Produksjonstilskuddsordningen, Landbruksdirektoratet.

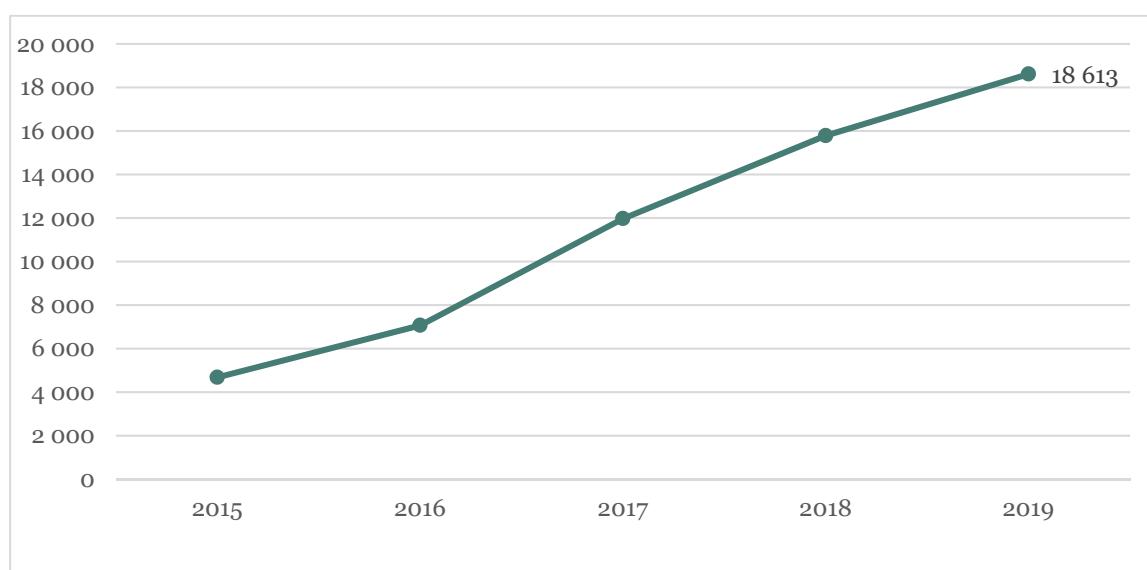
	2017	2018	2019
Antall tilskudsberettigede kystgeit	363	458	355
Antall tilskudsberettigede besetninger	28	31	33

2.1 Kommentarer til populasjonsstatus for kystgeita og de bevaringsverdige sauerasene.

- Ingen norske saue- eller geiteraser er lenger kritisk truet og alle rasene har økt i antall fra 2018 til 2019, se tabell 9 og figur 7.
- Steigarsauen, med sine 520 rasegodkjente søyer i 2019, er den siste av de norske sauerasene som har kommet over fra kategorien «kritisk truet» til «truet», se tabell 9 og figur 7.
- Gammelnorsk spæl har økt fra 15 784 rasegodkjente søyer i 2018 til 18 613 rasegodkjente søyer i 2019, se tabell 9 og figur 8.

Figur 7. Rasegodkjente søyer av de norske sauerasene dala, rygja, steigar, grå trønder, fuglestad-brogete og blåset 2015-2019. Kilde: Sauekontrollen

Figur 8. Rasegodkjente søyer av gammelnorsk spælsau 2015-2019. Kilde: Sauekontrollen

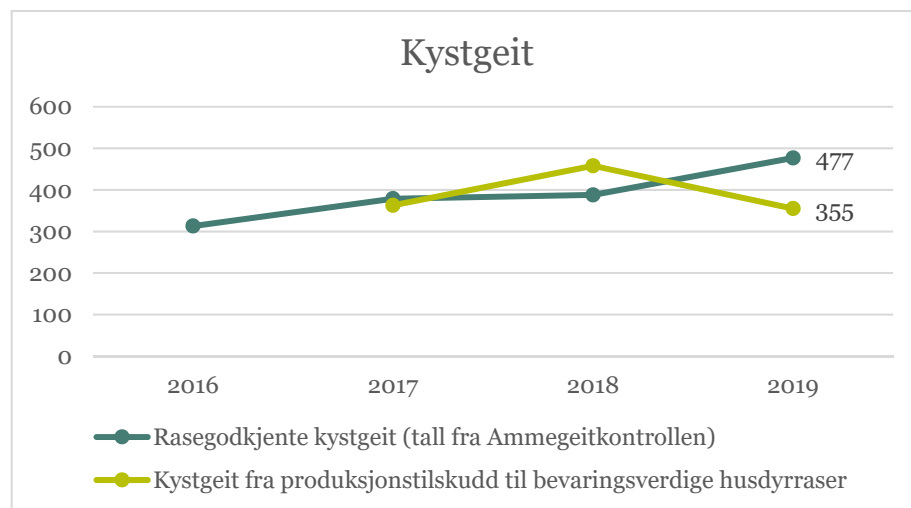
2.2 Kommentarer til Produksjonstilskudd til bevaringsverdige saueraser og kystgeit.

Begrepet «produksjonstilskudd» er ensbetydende med produksjonstilskudd til bevaringsverdige husdyrraser dersom ikke annet er spesifisert.

2.2.1 Kystgeita øker i antall, men færre søker om produksjonstilskudd for rasen

Se tabell 9, tabell 11 og figur 9.

En mulig forklaring på dette kan være at de nye besetningene med kystgeit ikke søker om produksjonstilskudd. Dette kan ha sin årsak i at de nye besetningseierne ikke oppfyller de kravene for å søke om produksjonstilskudd generelt.

Figur 9. Utvikling av antall rasegodkjente kystgeit og antall kystgeiter som får produksjonstilskudd til bevaringsverdige husdyrraser. Kilde Ammegeitkontrollen og Produksjonstilskuddsordningen, Landbruksdirektoratet.

2.2.2 Stor differanse mellom antall søyer registrert i produksjonstilskudd til bevaringsverdige saueraser antall søyer med låst rasekode i Sauekontrollen

Se figur 10, tabell 9 og tabell 10.

Ett av kriteriene for å få produksjonstilskudd til bevaringsverdig sauerase er at dyret er registrert med låst rasekode i Sauekontrollen. Tall fra 2019 viser at det var 21 883 søyer som var registrert i produksjonstilskudd til bevaringsverdige saueraser, mens det var registrert 9 285 søyer av bevaringsverdig sauerase med låst rasekode i Sauekontrollen. Dette utgjør en differanse på 12 598 søyer, eller at 58 % av de som søker om produksjonstilskudd for bevaringsverdig sauerase ikke oppfyller kriteriet om å være registrert med låst rasekode i Sauekontrollen. I kroner utgjør dette 3,9 mill. kroner. ($24\ 883 - 9\ 285 = 12\ 598 \cdot 310 = 3\ 905\ 380 = 3,9$ mill.)

Til sammenligning er ett av kriteriene for å få produksjonstilskudd til bevaringsverdige storferaser at dyret er registrert i Kuregisteret ved Norsk genressurscenteret. Tall fra 2019 viser at det var 4 029 kyr som var registrert i produksjonstilskudd for bevaringsverdige storferaser, mens det var registrert 4 134 kyr med bevaringsverdig rase i Kuregisteret. Så her er de to tallene så godt som sammenfallende.

2.2.2.1 Hvorfor det er krav om å være registrert med låst rasekode i Sauekontrollen?

Dokumentasjon av rase

I Landbruksdirektoratets rapport til Jordbruksforhandlingene i 2016 «Utforming av nasjonal tilskuddsordning for bevaringsverdige husdyrraser»⁴ er det gjort rede for fordeler og ulemper med å sette krav om låst rasekode for de bevaringsverdige sauerasene. Rapporten konkluderer med å anbefale dette kravet og begrunner det slik: «*For å kunne dokumentere at de enkelte dyra tilhører en bestemt rase er det nødvendig å kunne dokumentere dyrets avstamning og slektskap. Da det kun er Sauekontrollen og Ammegeitkontrollen som er egnede slektskapsdatabaser for bevaringsverdig småfe, vil kontrollarbeidet bli umulig om det ikke stilles krav til registrering med låst rasekode i de angitte databasene.*»

Slektskapsdatabase et sentralt verktøy i avlsarbeidet

En av de største utfordringene med å drive forsvarlig avlsarbeid på truede husdyrraser er å unngå for rask innavlsøkning. Et uunnværlig verktøy for hver rase er å ha en slektskapsdatabase der alle dyr av rasen er registrert med en mest mulig komplett stamtavle. Sauekontrollen er den mest brukte slektskapsdatabasen for sau i Norge og brukes i avlsarbeidet til Norsk Sau og Geit. For å tilrettelegge behovet for å bekrefte rase ble det i 2012 innført en såkalt låst rasekode i Sauekontrollen.

Hva er låst rasekode?

Da Sauekontrollen ble valgt som slektskapsdatabase for de bevaringsverdige sauerasene var det behov for å få et sikkert system for rasekoding i Sauekontrollen og da ble låst rasekode valgt. Fram til 2012 var rasekodingen i Sauekontrollen tilfeldig ved at avkom fikk samme rasekode som far, uavhengig rase til mor, og at produsenten selv sto fritt til å endre rasekode.

Låst rasekode kan bare endres av en superbruker utpekt av det respektive raselaget. Lam som har begge foreldre registrert med låst rasekode får automatisk låst rasekode. Låst rasekode fungerer med dette som en stambok for disse rasene.

⁴

file:///C:/Users/nisa/Downloads/Utforming%20av%20nasjonal%20tilskuddsordning%20for%20bevaringsverdige%20husdyrraser_v3.pdf

Raselagene har siden 2012 lagt ned et betydelig arbeid med å reise rundt og vurdere alle potensielle rasereine og rasetypiske dyr for så å få meldt disse dyra inn i Sauekontrollen med låst rasekode. I løpet av 2019 anså raselagene til sauerasene som er med i Produksjonstilskudd til bevaringsverdige husdyrraser at de nå har fått meldt inn så godt som alle relevante dyr av sin respektive rase i Sauekontrollen med låst rasekode.

Viktig overvåkingsverktøy

I den nevnte rapporten fra Landbruksdirektoratet fra 2016 ble det også framhevet at ved å sette vilkår om registrering av de bevaringsverdige husdyrrasene i egnede slektskapsdatabaser for å kontrollere tilskuddet, vil tilleggseffekten være at det gir myndighetene et godt verktøy for å kunne overvåke utviklingen av rasenes populasjonsstørrelser. Populasjonsstørrelse (antall avlshunndyr) er en sentral indikator på rasens status og eventuelle grad av truethet som rapporteres jevnlig både nasjonalt og internasjonalt.

2.2.2.2 Hva kan årsaken være til den store differansen mellom antall søyer registrert i produksjonstilskuddsordningen og antall søyer registrert i Sauekontrollen med låst rasekode?

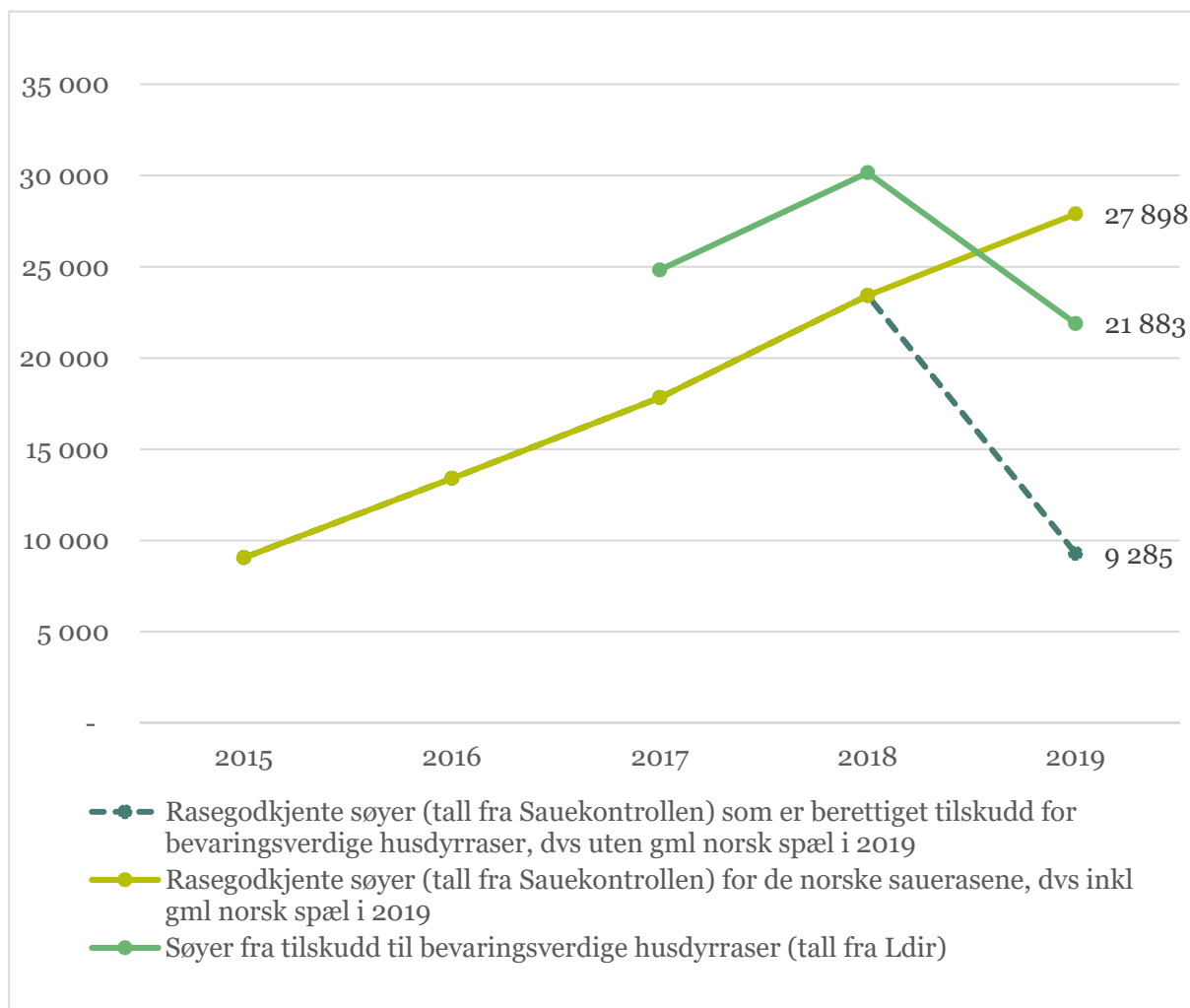
Årsaken til denne differansen er ikke undersøkt, men noen forslag er:

- hverken søker eller den som kontrollerer søknadene er klar over forskjellen mellom vanlig og låst rasekode hos Sauekontrollen eller har registrert at gammelnorsk sau ble tatt ut av tilskuddsordningen i 2019.
- søker tror at de har reinrasa dyr av en av de tre rasene dala, steigar eller rygja (som alle er bevaringsverdige i dag) som rundt år 2000 gikk inn i norsk kvit sau, NKS. Det er en mulighet for at sauebønder med disse tre rasene fortsatt kaller sauerasen sin for hhv dala, steigar eller rygja selv om de har vært med i avlsarbeidet for NKS i så lang tid at dyra deres ikke lenger er å regne for rasereine for en av de tre nevnte rasene. Disse dyra er da ikke rasegodkjent av disse tre rasenes raselag og dermed ikke å regne som bevaringsverdige.
- Det kan finnes dyr som er rasereine av en av de bevaringsverdige sauerasene, uten å være registrert med låst rasekode i Sauekontrollen. Dette kan være fordi raselagene og eiere av slike dyr ikke har «funnet hverandre» som igjen betyr at raselaget ikke har fått vurdert og fått lagt dyra inn med låst rasekode i Sauekontrollen.
- kontrollen av produksjonstilskudd til bevaringsverdige saueraser foregår ved risikobasert kontroll der minst 10 % av foretakene blir kontrollert. Til sammenligning kontrolleres alle søknader av tilskudd til bevaringsverdige storferaser. Det er Norsk genressurscenter som foretar denne kontrollen.
- Årsaken til at differansen mellom antall kyr registrert i tilskudd til bevaringsverdige storferaser og antall kyr registrert i Kuregisteret er så mye lavere enn for sauerasene er ikke undersøkt nærmere, men det er to mulige årsaker som er nærliggende å peke på 1) det har alltid vært kontroll av alle søknader til denne tilskuddsordningen 2) det er lite sannsynlig at noen tror de har en bevaringsverdig storferase fordi de fortsatt kaller NRF-dyra sine f eks rødkoller selv om rødkollene ble slått sammen med NRF tidlig på 1960-tallet, jmf avsnittet over her om at dala, steigar og rygja ble slått sammen til NKS så seint som i 2000.

2.2.2.3 Forslag til tiltak for å minske differansen mellom antall søyer registrert i produksjonstilskuddsordningen og antall søyer registrert i Sauekontrollen med låst rasekode

- Informere bedre til saueiere om kriteriene for tilskuddsordningen og status for de bevaringsverdige sauerasene.

- be søker om å må krysse av for hvilken sauerase søknaden gjelder. Da vil det være lettere for søker og den som skal kontrollere at det ikke søkes om eller gis tilskudd til raser som ikke er med i ordningen. Dette vil også gi et bilde av om det er en eller flere raser som skiller seg ut med flere søkere enn registrerte dyr med låst rasekode i Sauekontrollen som igjen vil føre til at det blir lettere å målrette informasjonen om kriteriene for tilskuddsordningen dersom det er forskjell mellom rasene.
- foreta kontroll av alle søknader (ikke bare risikobasert kontroll) om tilskudd til bevaringsverdige saueraser på lik linje som kontrollen av tilskudd til bevaringsverdige storferaser.

Figur 10. Antall rasegodkjente søyer 2015-2019 og antall søyer fra produksjonstilskudd til bevaringsverdige husdyrraser 2017-2019. Kilde: Sauekontrollen og Landbruksdirektoratet.

3 Status 2019 for dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest

Tabell 12. Antall bedekka hopper av de norske hesterasene fjordhest, dølahest og nordlandshest/lyngshest 2013-2019. Kilde: Norsk Hestesenter.

	Fjordhest	Dølahest	Nordlandshest/ lyngshest	SUM antall bedekka hopper
2013	203	225	116	544
2014	150	176	179	505
2015	242	231	146	619
2016	253	235	170	658
2017	230	236	130	596
2018	279	238	146	663
2019	253	252	151	656

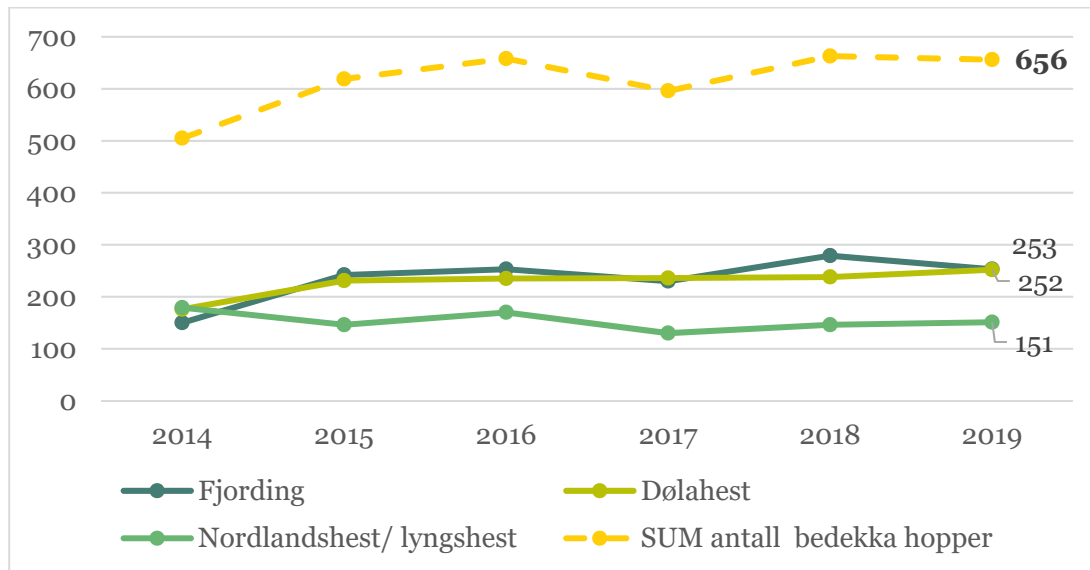
Tabell 13. Antall unghester og produsenter med unghest i produksjonstillegg for bevaringsverdig husdyrrase 2017-2019. Tilskuddsordningen ble etablert i 2017 og tilskuddsberettigede hesteraser er fjordhest, dølahest og nordlandshest/lyngshest. Kilde: Produksjonstilskuddsordningen, Landbruksdirektoratet.

	2017	2018	2019
Antall unghester registrert i produksjonstillegg for bevaringsverdig husdyrrase	501	563	646
Antall produsenter med unghest registrert i produksjonstillegg for bevaringsverdig husdyrrase	268	310	349
Prosentvis endring mellom år i antall unghester i produksjonstillegg for bevaringsverdig husdyrrase		11 %	13 %

3.1 Kommentarer til populasjonsstatus for dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest

- De tre norske hesterasene dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest er alle regnet som kritisk truet, se tabell 12.
- Antall bedekka hopper av de tre nasjonale hesterasene viser en svakt økende trend de siste fem årene, 2015-2019, se tabell 12 og figur 11.

Figur 11. Antall bedekka hopper av dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest 2013-2019. Kilde Norsk Hestesenter.

3.2 Kommentarer til produksjonstilskudd til dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest.

Det kan søkes produksjonstilskudd til unghester under tre år av dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest, ikke kaldblodstraver.

3.2.1 Positiv utvikling kan trues av ny økonomisk krise etter koronautbruddet

Økning i antall unghester og fødte føll fra 2017

- Antall unghester fra produksjonstilskuddsordningen for bevaringsverdige husdyrraser har økt med 145 hester fra 501 i 2017 til 646 i 2019. Dette utgjør en årlig økning på snaut 15 %. Se figur 12. I samme periode har det vært omtrent en tilsvarende økning i antall fødte føll. Dette er en gledelig og viktig trend.
- De to-tre siste årene har avlsorganisasjonene for dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest satt inn flere gode tiltak for å øke populasjonsstørrelsen i tillegg til at rasene ble inkludert i Produksjonstilskudd til bevaringsverdige husdyrraser. Dette ser ut til å ha hatt god effekt da antall fødte føll har begynt å stige igjen (etter mer enn ti år med nedgang) til nærmere 400 fødte føll i 2019.
- Av de ulike prosjektene/tiltakene som avlsorganisasjonene har igangsatt for å bedre situasjonen for dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest kan nevnes (i hovedsak hentet fra Norsk hestesenters «Nøkkeltallsrapport nasjonale hesteraser 2019»);
  - **Fokus unghest**⁵ og **Kvalitetshest** som begge bidrar til å utdanne flere unghester til å bli klare for salg.
  - **Hoppeprosjektet**⁶ hvis mål er å identifisere eldre hopper med stamme som er lite brukt i dagens avl og sette disse i avl.
  - **Bruk av unge hopper**⁷ hvis mål er å få flere unge hopper i avl
  - **Testparing på nett**⁸ hvis mål er å sjekke innavlsgrad på forventet avkom.
  - **Ungheststasjon**⁹ hvis mål er å bidra til at unghingstene kan holdes som hingster lenger og dermed også øke sjansen for at de blir brukt i avl.
- Økningen i antall unghester og fødte føll de siste to-tre årene har skjedd til tross for flere store utfordringer for hestenæringen i samme periode. Utfordringene var den våte og tilsvarende tørre sommeren i hhv 2017 og 2018 som ga tilnærmet fôrkrise to år på rad. Videre kom et utbrudd av salmonella våren 2018 og herpes våren 2019. Begge sjukdomsutbruddene førte til restriksjoner og tilbakeholdenhet med å flytte for mye på hester som igjen antas å ha negativ innvirkning på hoppeeernes mulighet og interesse for å sette på føll på hoppene sine.

---

⁵ www.unghest.no

⁶ <https://www.nhest.no/hoppeprosjekt-2019.6215469-467706.html>

⁷ <https://www.nhest.no/unge-hopper-i-avl.6284264-467706.html>

⁸ <https://www.nhest.no/testparing.511377.no.html>

⁹ <http://www.nsnl.no/ungheststasjon.6093544-461436.html>

Finanskrisa i 2008 ga de nasjonale hesterasene et langvarig tilbakeslag

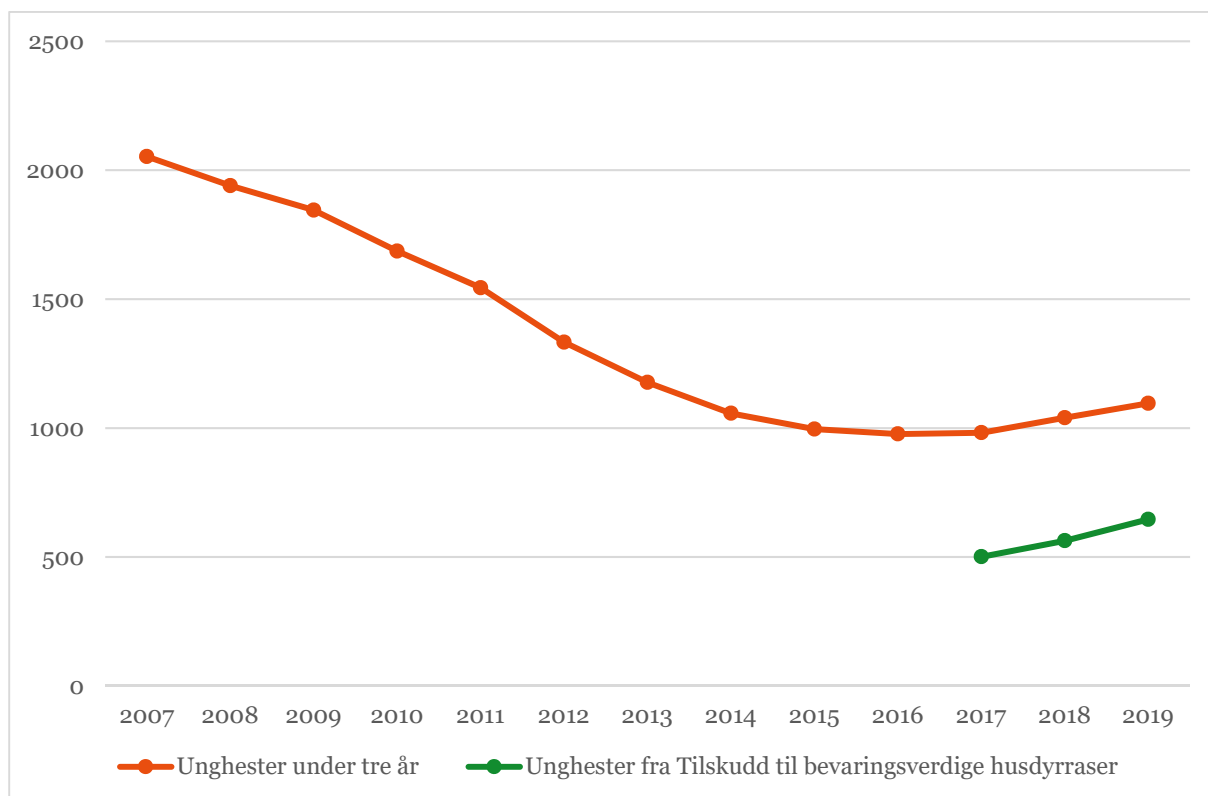
- I perioden fra 2007 til 2017 var det en jevn nedgang i antall unghester under tre år av de tre nasjonale rasene dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest, se figur 12. Den viktigste forklaringen på denne nedgangen antas å være finanskrisa i 2008. (Antall unghester er beregnet på bakgrunn av tall fra Norsk hestesenter om antall fødte føll pr år de siste tre årene for de tre nasjonale rasene dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest.)
- Etter finanskrisa i 2008 ble det et stort fall i antall årlig fødte føll, fra totalt drøyt 600 årlig fødte føll (samlet for de tre rasene døl, fjording og nordlandshest/lyngshest) til ca 300 årlig fødte føll i 2015, 2016 og 2017.

Bekymring for effekten av en ny økonomisk krise

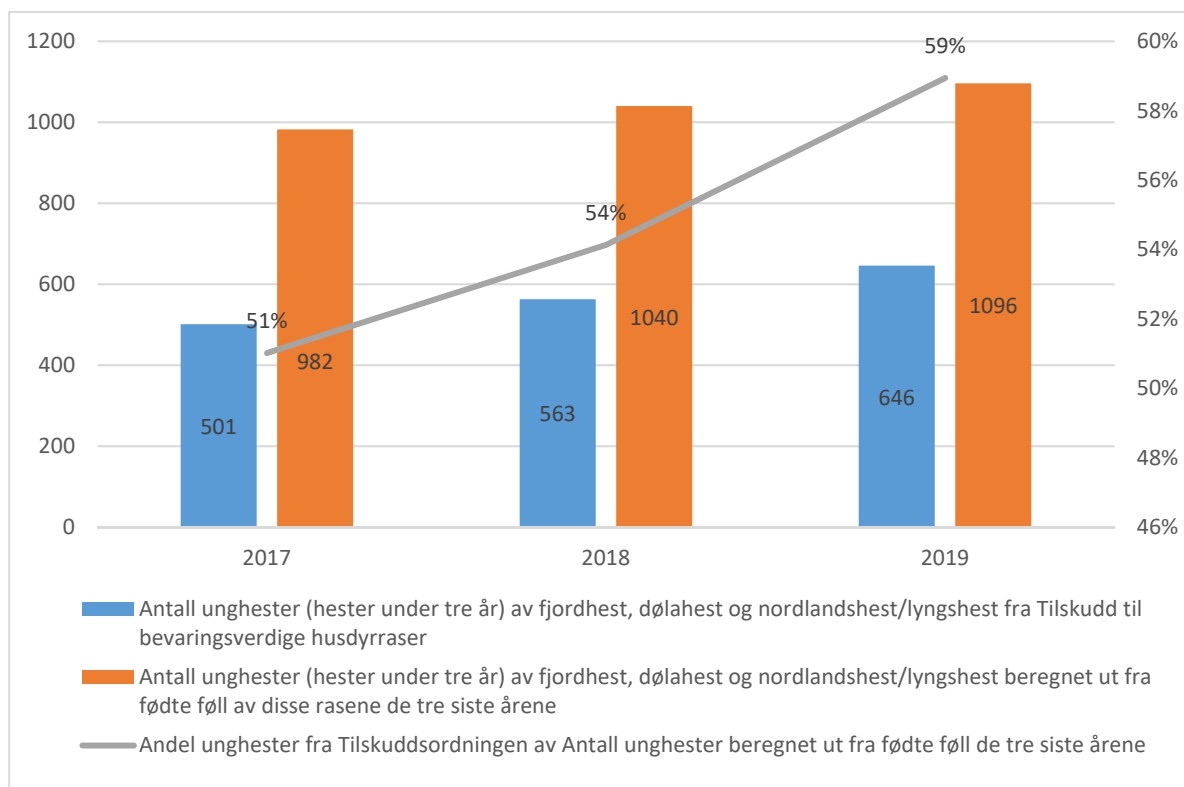
- En ny økonomisk krise som følge av korona-pandemien er ventet å bli svært utfordrende for de nasjonale hesterasene. Det kan derfor vurderes om det er hensiktsmessig å sette inn ekstra tiltak nå for å støtte opp under den positive trenden som har vært for dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest de siste årene.

3.2.2 Differanse mellom antall unghester registrert i produksjonstilskudd til bevaringsverdige husdyrraser og antall unghester beregnet fra antall fødte føll

- Ca 60 % av unghestene av dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest er registrert i Produksjonstilskudd til bevaringsverdige husdyrraser, se figur 13.
- Dette betyr at ca 40 % av unghestene som kunne fått dette tilskuddet ikke søker. Årsaken til dette er ikke undersøkt nærmere, men en nærliggende forklaring er at det er en del hesteeiere som ikke er berettiget produksjonstilskudd generelt og dermed heller ikke kan søke på Produksjonstilskudd til bevaringsverdige husdyrraser.

Figur 12. Samlet antall unghester under tre år for de nasjonale hesterasene dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest og antall unghester fra produksjonstilskudd fra bevaringsverdige husdyrraser 2009-2019. De nasjonale hesterasene kom med i Tilskudd for bevaringsverdige husdyrraser i 2017. Kilde: Norsk hestesenter og Landbruksdirektoratet.

Figur 13. Antall unghester av fjordhest, dølahest og nordlandshest/lyngshest fra Tilskudd til bevaringsverdige husdyrraser og antall fødte unghester av de samme rasene (samlet) i løpet av de tre siste årene. Prosentene angir andelen unghester som det søkes om tilskudd til. Kilde: Norsk hestesenter og Landbruksdirektoratet.

4 Tabell over norske husdyrraser og deres grad av truethet

Se tabell 14.

Norske husdyrraser som kategoriseres som truet eller kritisk truet regnes som bevaringsverdige¹⁰.

For arter med lav reproduksjonsevne, slik som storfe, sau, geit og hest, regnes en rase som kritisk truet når den har færre enn 300 avlshunndyr. Når rasen har mellom 300 og 3000 avlshunndyr regnes den som truet. For arter med høg reproduksjonsevne, slik som fjørfe, kanin, svin og hund er tilsvarende tall hhv 100 og 1000.

Vi har 17 bevaringsverdige husdyrraser i 2019 og tallet holder seg relativt stabilt over år.

Siden 2000 har det vært produksjonstilskudd til de bevaringsverdige storferasene. I 2000 var fem av de seks bevaringsverdige storferasene kritisk truet, mens det i dag bare er to (dølafe og vestlandsk raudkolle) av de norske storferasene som er kritisk truet. De andre rasene har økt i antall slik at de er kommet over i kategorien truet. Hvis dagens trend for disse rasene fortsetter, er det å vente at ingen av de norske storferasene er kritisk truet om få år.

I 2017 ble produksjonstilskudd til bevaringsverdige husdyrraser utvidet til også å omfatte bevaringsverdige saueraser, kystgeit, fjordhest, dølahest og nordlandshest/lyngshest. Erfaringene etter tre år med dette tilskuddet tyder på at tilskuddet har positiv effekt på populasjonsutviklingen også på disse rasene. For eksempel endret steigarsauen status fra kritisk truet til truet i 2019. Med dette er ingen av de norske sauerasene lenger regnet som kritisk truet. De nasjonale hesterasene dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest er med i samme tilskuddsordning og har også vist en økning, men er alle fortsatt regnet som kritisk truet.

---

¹⁰ Nærmere definisjon av en bevaringsverdig husdyrrase finnes her: <https://www.nibio.no/tema/mat/husdyrgenetiske-ressurser/bevaringsverdige-husdyrraser?locationfilter=true>

Tabell 14. Nasjonale husdyrraser og deres grad av truethet. Se forklarende tekst i kapittel 5 på foregående side.

Rase	Bare lagret i frossen genbank	Kritisk	Truet	Sårbar	Ikke truet	Totalt antall raser
Storfe						
**Dølafe		1				
Norsk rødt fe (NRF)					1	
**Sidet trønderfe og nordlandsfe (STN)			1			
**Telemarkfe			1			
**Vestlandsk fjordfe			1			
**Vestlandsk raudkolle		1				
**Østlandsk rødkolle			1			
Sum antall storferaser		2	4	0	1	7
Sau						
**Blæset sau			1			
**Dalasau			1			
**Fuglestadbrogete sau			1			
Gammelnorsk sau					1	
Gammelnorsk spælsau					1	
**Grå trøndersau			1			
Norsk hvit sau					1	
Norsk pelssau					1	
**Rygjasau			1			
Sjeviot					1	
Spælsau					1	
**Steigarsau			1			
Sum antall saueraser		0	6	0	6	12
Geit						
**Kystgeit			1			
Norsk melkegeit					1	
Sum antall geiteraser		0	1	0	1	2
Hest						
**Dølahest		1				
**Fjordhest		1				
**Nordlandshest/lyngshest		1				
*Norsk kaldblodstraver			1			
Sum antall hesteraser		3	1	0	0	4
Fjørfe						
*Norsk hvit gås		1				
*Norske jærhøns		1				
*Smålensgås		1				
Sum antall fjørferaser		3	0	0	0	3
Svin						
Norsvin landsvin					1	
Norsvin yorkshire (før 1999)	1					
Sum antall svineraser	1	0	0	0	1	2
Kanin						
*Trønderkanin		1				1
Bier						
*Den brune bia		1				1
Hunder						
*Dunker		1				
*Haldenstøver		1				
*Hygenhund		1				
*Lundehund		1				
*Norsk buhund		1				
*Norsk elghund sort		1				
Norsk elghund grå					1	
Sum antall hunderaser		6	0	0	1	7
Sum antall norske husdyrraser	1	16	12	0	10	39

* Bevaringsverdig husdyrrase

** Bevaringsverdig husdyrrase som er inkludert i produksjonstilskuddsordningen «Bevaringsverdige husdyrraser»

NIBIO
NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

**NORSK
GENRESSURSSENTER**
genressurser.no

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) ble opprettet 1. juli 2015 som en fusjon av Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Norsk institutt for skog og landskap.

Bioøkonomi baserer seg på utnyttelse og forvaltning av biologiske ressurser fra jord og hav, fremfor en fossil økonomi som er basert på kull, olje og gass. NIBIO skal være nasjonalt ledende for utvikling av kunnskap om bioøkonomi.

Gjennom forskning og kunnskapsproduksjon skal instituttet bidra til matsikkerhet, bærekraftig ressursforvaltning, innovasjon og verdiskaping innenfor verdikjedene for mat, skog og andre biobaserte næringer. Instituttet skal levere forskning, forvaltningsstøtte og kunnskap til anvendelse i nasjonal beredskap, forvaltning, næringsliv og samfunnet for øvrig.

NIBIO er eid av Landbruks- og matdepartementet som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og eget styre. Hovedkontoret er på Ås. Instituttet har flere regionale enheter og et avdelingskontor i Oslo.

Norsk genressurssenter er etablert av Landbruks- og matdepartementet som en enhet ved NIBIO.

Norsk genressurssenter skal bidra til å overvåke status og sikre bærekraftig bruk og bevaring av de nasjonale genetiske ressursene i husdyr, nytteplanter og skogtrær. Senteret har et spesielt ansvar for å følge opp landbrukets truede genetiske ressurser eller genetiske ressurser som har liten økonomisk verdi i dag. Disse kan ha egenskaper av verdi for morgendagens landbruksproduksjon.

Norsk genressurssenter er et rådgivende organ for Landbruks- og matdepartementet og følger opp nasjonalt genressursarbeid i nordiske og internasjonale fora.